

es troba en grec modern, i deu tenir-hi força extensió (i per consegüent antiguitat) puix que el veiem tant a la Magna Grècia com a les costes d'Àsia, en els parlars de Lesbos i Bova (Calàbria, Rohlf, EWUG, § 336), on *vlastemao* o *flastimao* significa 'blasfemar'.

Per això M-L. en el REW₃ abandonà l'explicació contaminatòria i acceptà que era una dissimilació ja acomplerta en grec vulgar; potser és impossible de pronunciar-se en forma unilateral i decidida en pro de cap d'aquestes teories: el fenomen pogué ja tenir alguna arrel en els parlars grecs i acabar de complir-se en llatí vulgar, puix que les dues llengües visqueren en íntim intercanvi en les riberes jòniques i tirrenes durant l'època imperial i en l'Alta Edat Mitjana. I també pel que fa a la causa és probable que hi hagués influències concomitants. Aquests canvis fonètics de tipus excepcional no triomfen mai quan hi ha una causa única, sinó quan convergeixen factors diversos; en l'eliminació de l'oclusiva inicial en l'hispano-portuguès *lastimar* coincidí la dissimilació amb la propensió general d'aquestes llengües a simplificar els grups inicials d'oclusiva + l (veg. la meua nota de DCEC); en el nostre cas hi hauria realment dissimilació però afavorida per la influència tant d'ÆSTIMARE com de *anathema*: aquestes eren idees afins, en contacte, i convertiren allò que no seria més que una «falta» comesa per molts, en la forma generalitzada en la llengua vulgar.

Resta ara el problema que crea la *f*- de la forma catalana posterior *flastomar* i *flastomia*. Aquesta variant no es troba en altra llengua literària que el català, i és més tardana que l'altra: les dues formes verbals de present *flastom* i *flastoma* (escrites amb *e*, en part, en els mss.) apareixen el 1371 en el *Dicc. de Rims* de Jacme Marc (431-2, 1238) i *flastomà* i *flastóma* en el Torcimany d'Aversó (17.5, 262.14); els grans clàssics medievals dels Ss. XIII i XIV (Llull, Eiximenis, etc.) no coneixien més que *blastomar*; però ja «no gos *flastomar* lo nom de J. Chr.», doc. Perelló a. 1342 (BABL XII, 45); *Test. Serradell*, f^o e iv v^o, 5, 25.

Però *flastomar* ja apareix en bastants escriptors del XV i el XVI, tant en el sentit de 'blasfemar' com en el de 'maleir': aquell ja en Jaume Roig (*Spill*, 2263, 2845, 9528) i en el *Decameron*; i tant *flastomar* com *flastomia* apareixen també en altres textos dels Ss. XV i XVI. És llavors que desbanca *blastomar*, que queda tot seguit definitivament antiquat; i és sabut que fins avui *flastomar* i *flastomia* s'han conservat plens de vida a les Balears, i que si bé en els últims dos segles han entrat en decadència en el Continent, sobretot en el llenguatge ciutadà (i més el verb que el substantiu) és encara un mot en plena vitalitat, sobretot l'abstracte *flastomia*, en moltes comarques del Principat i de pertot, i especialment en el llenguatge escrit, i en el de molts elements de parlar tradicionalista, en el S. XIX. 'Maleir' també en men. (Camps Merc., *Folk.* II, 93), eiv. (PzCabr.), Alger (*BDLC* XIII, 268), MAguiló (JMBover, *BiEscrBal.* I, 561.9.3.).

El cas és que l'explicació d'aquesta *f*- constitueix realment una grossa dificultat. Dir que *flastomar* és

una modificació intensiva de *blastomar* solament podria defensar-se en el sentit que la *f*- ha augmentat la força expressiva del mot i ha ajudat al triomf d'aquesta forma sobre l'arcaica. Però això no és indicar la causa que originà el canvi, sinó només un factor que potser ajudà a fer-lo triomfar. Una explicació causal quasi es pot dir que no ha estat mai proposada, car el REW i Moll (*Supl.* al REW) es limiten a constatar el duplicat *blastomar* ~ *flastomar* sense aclariments.

Això em faria dubtar que sigui de Moll la idea exposada en l'article *flastomar* d'*AlcM*, o almenys dubtar que sigui més que una pensada recent i poc meditada; diu: «la persistència de BLASPHEMARE en el llenguatge eclesiàstic degué tenir prou força per a influir damunt BLASTIMARE, reintroduint-hi la *f* (*ph*), però canviant-la de lloc i resultant la forma *FLASTIMARE». L'asterisc «justifica» aquest «llatí vulgar» macarrònic. Estic per concedir que és enginyós, però això té més d'un escamoteig de lletres que d'un canvi de fonemes acceptable en lingüística; «canvi de lloc» suggereix la idea de metàtesi, però una metàtesi de la *f* en *blasfemare* ¿no hauria d'haver donat alguna cosa com *fasblemar o màxim *flasbemar? Admetem que algun sagristà ignorant imitant desmanoytadament el mot *blasfemare* del rector posés una *f* fora de lloc: caldria poder imaginar que es repetís sovint, per fer-nos acceptar que tals esllengades momentànies, juntament amb la major força expressiva de *flastomar*, influïssin perquè d'entre dues formes ja coexistents en *bla*- i en *fla*-, aquesta rebés més favor de la gent senzilla i acabés un dia per imposar-se.

Però a penes es pot concebre més que com a cas individual: i que una llengua literària en el seu màxim vigor històric, accepti de cop i volta un disbarat de tipus tan desusat i per ell elimini la forma panromànica i multisecular, que des de llavors queda antiquada, és una idea que podem descartar tranquil·lament. Les dues formes hagueren de coexistir des de molt abans de Jacme Marc, si bé només en el S. XV guanyà terreny i acabà imposant-se la més popular sobre la tradicional. És possible, doncs, que *flastomar* fos ja antic, però sentit com un vulgarisme, el proscrivís la literatura seriosa.

En un cas així (en què veiem una variant més aviat lleu guanyar terreny sota els ulls del filòleg historiadore, en un territori romànic limitat) la idea d'una contaminació o encreuament és més acceptable que en el de BLASTEMARE. Potser fou això. Hi ha certa coincidència amb expressions catalanes com *dir fàstics d'algú* o l'onomatopeia *flist-flast!* del qui fustiga, o el mateix verb *fustigar*. Alguna cosa d'això degué contribuir però reconec que no m'accontenta cap d'ells, almenys com a causa única o predominant. No seria absurd pensar que algun vell filò pre-romà hagués llegat al català un mot que començant en *flast*- o *frast*- i amb un sentit relacionat hagués produït aquesta alteració de BLASTEMARE: tenint una *f*- això solament podria ser sorotàptic (només FR- < SR- podria ser cèltic), cosa que tractant-se d'una font lingüística tan poc coneguda obriria grans possibilitats, i deixaria